

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • SEPTEMBRIE 2019 • NR.9 (163)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. *ES Angela Ganninger, Ambasadoarea Germaniei în Republica Moldova: „Mizăm pe noul Guvern, că va pune în aplicare pe deplin Acordul de Asociere cu UE - prin cuvânt, faptă și spirit”*
2. *Editorial de Oleg Serebrian, politolog, scriitor, Ambasador al Republicii Moldova la Berlin: „Ce este Germania...”*
3. *Dr. Fritz Felgentreu, membru al Bundestagului, președinte al Forumului germano-moldov: „Secretul este să nu deveniți excesiv de dependenți de numai o singură putere”*
4. *Opinia expertului. Markus Meckel: „Dificultatea de a-ți aminti - diferențele de evaluare”*

Importante, pe scurt

Comisia Europeană a aprobat la 10 octombrie, în numele UE, plata unei tranșe de 30 de milioane de euro către Republica Moldova: zece sub formă de granturi și 20 ca împrumut. Este prima dintre cele trei plăți planificate în cadrul Programului de Asistență Macrofinanciară pentru Republica Moldova, adoptat în luna septembrie 2017, dar suspendat în vara anului 2018, pe motivul invalidării netransparente a rezultatelor alegerilor în mun. Chișinău. După ce, în iunie 2019, noul Guvern s-a angajat într-un amplu proces de consolidare a independenței justiției și de combatere a corupției, Comisia și Serviciul European de Acțiune Externă au considerat că au fost îndeplinite condițiile politice prealabile pentru a proceda la plata primei tranșe. Potrivit lui **Pierre Moscovici, Comisarul European pentru Afaceri economice și financiare, impozitare și vamă**, „Comisia Europeană este gata să-și continue colaborarea strânsă cu autoritățile Republicii Moldova pentru a contribui la realizarea unui set larg și ambițios de reforme economice și structurale necesare în vederea asigurării locurilor de muncă, a creșterii economice și a investițiilor în beneficiul cetățenilor”.

Federica Mogherini, Înaltul Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate, s-a aflat la 3 octombrie la Chișinău. Aici, în cadrul întrevederilor cu conducerea de vârf a țării, Federica Mogherini s-a referit la principalele acțiuni pe care este concentrat în prezent Guvernul, cum ar fi reforma justiției și combaterea corupției, desemnarea unui nou Procuror general profesionist și integru, investigarea fraudei bancare și recuperarea banilor, organizarea alegerilor locale libere și corecte, dar și promovarea intereselor Republicii Moldova pe plan extern. Șefa diplomației europene a menționat că vizita sa la Chișinău este un semnal al relansării relațiilor dintre UE și Republica Moldova, și a apreciat determinarea Cabinetului condus de Maia Sandu în realizarea agendei ample de reforme. La rândul său, Prim-ministra Maia Sandu a subliniat că Acordul de Asociere și politica de integrare europeană ne oferă cea mai realistă șansă să creăm un stat funcțional. Șefa Guvernului a apreciat asistența continuă oferită de UE țării noastre, datorită căreia 70% din exporturi merg spre UE, peste 6000 de companii au beneficiat de susținere, au fost create peste 3000 de locuri de muncă și au fost reabilitați peste 700 de kilometri de drum.

Acțiunile și prioritățile ce urmează a fi incluse în actualul Plan de acțiuni Republica Moldova - Consiliul European (CoE) pentru anii 2019-2020 au fost discutate în cadrul unei ședințe extinse la MAEIE. Reprezentanții CoE și cei ai autorităților naționale au efectuat un schimb de opinii cu privire la impactul proiectelor finalizate și al celor în derulare, și au identificat acțiunile și prioritățile ce urmează a fi incluse în actualul Plan. Nicu Popescu, șeful diplomației de la Chișinău, a mulțumit CoE pentru contribuția în diverse domenii de importanță strategică pentru Republica Moldova și a menționat impactul și rezultatele implementării proiectelor de asistență în domenii precum consolidarea democrației și a statului de drept sau respectarea drepturilor omului. În același timp, el a subliniat necesitatea mobilizării resurselor interne și externe în vederea avansării proceselor de reforme din țară, care să fie vizibile pentru cetățeni.

Lecția germană, pe care mai învățăm să o învățăm

Sorina Ștefârță

Această, a noua la număr, ediție a Buletinului informativ „Sinteze și Dezbateri de politică externă” este dedicată Germaniei. Nu, nu se întâmplă nimic special în Germania în aceste zile de toamnă. Doar o răscruce dintre două aniversări - 29 de ani de la reunificarea statului, produsă la 3 octombrie 1990, și 30 de ani de la căderea Zidului Berlinului, care s-a întâmplat la 9 noiembrie 1989. Doar un

model despre cum să rezisti și să renaști - la propriu și la figurat - din propria cenușă; cum să-ți construiești cu demnitate viitorul, asumându-ți plener trecutul; cum să prosperi și să te afirmi în plan mondial; și cum să devii ceea ce astăzi obișnuim să numim „locomotiva politică și economică a Uniunii Europene”. Și... doar un exemplu despre cum să fii prieten. Pentru că Germania rămâne, de aceeași aproape 30 de ani, unul dintre prietenii

fideli ai Republicii Moldova.

Fiecare dintre cei care a interacționat cu Germania are propria sa istorie cu „țara celor 16 landuri”. Pentru unii aceasta înseamnă filozofie și literatură. Pentru alții este suficient BMW, Mercedes și Volkswagen... Pentru unii înseamnă șansa de a face un doctorat prin DAD sau cea de a beneficia de medicină performantă, de care nu au reușit să găsească acasă. Pentru alții Germania se identifică cu faptul că au

▶ apă la robinet, datorită zecilor de proiecte realizate de GIZ în Moldova...

Pentru mine Germania înseamnă primul proiect media european grație căruia, la începutul anilor 2000, am putut să le vorbesc concetățenilor mei despre Europa și despre nevoia noastră de europeni. Și mai înseamnă... lecția despre valoarea prezentului în care trăim. Un prezent pașnic și, mai mult sau mai puțin, liber.

Se întâmpla acum niște toamne, la Berlin, în prima mea vizită în acest oraș și țară. Îmi luasem câteva zile în plus la cele „oficiale”, atât cât să mă încadrez în limitele temporale ale vizei puse cu mare grijă restrictivă de către Ambasada Germaniei, chiar dacă tot ea mă invitase acolo (da, da, da, „acum niște toamne” cetățenii moldoveni aveau nevoie de vize ca să meargă în UE!). Și atât încât să am timp să mă îndrăgostesc de acest oraș. Și am avut, și m-am îndrăgostit, și...

În una dintre seri, hoinărind, am dat peste o bucată de zid. Era o rămășiță din Zidul Berlinului, tristul simbol al Războiului Rece, ridicat în 1961 și demolat abia peste 28 de ani, în 1989. Plină de graffiti multicolore, bucată aceea de zid nu mai semăna deloc cu peretele de beton care, timp de aproape trei decenii, a despărțit un oraș, un neam, o țară. Și totuși, avea ceva macabru în ea, drept care m-am pomenit plângând. M-am gândit în acel moment ce aș simți dacă, într-o dimineață, aș afla că nu mai pot să merg la fratele meu, la Buiucani, eu fiind stabilită la Botanica. Evident că, la fel ca toți frații și surorile, și noi doi în copilărie ne-am mai fugărit cu mătura prin curte, iar astăzi ni se mai întâmplă să discutăm în contradictoriu. Dar să decidă altcineva dacă pot sau ba să-l văd?!

Mi-am amintit nu o dată, de atunci, de acea seară berlineză. Mi-am amintit ori de câte ori mi-am văzut concetățenii, dar și politicienii, refuzând cu obstinație să-și asume un trecut - deportările a zeci de mii de oameni în Siberia, bunăoară -, dar în același timp încercând să-l reanimeze pe altul, cum ar fi colhozurile. Cu toții, pretinzând că se gândesc la viitor. Numai că viitorul poate fi edificat prin împăcare. Iar împăcărilor - umane și istorice - sunt posibile prin recunoașterea și acceptarea memoriei, nu prin negarea ei. Numai așa se poate naște libertatea.

Este, probabil, cea mai importantă lecție pe care ne-o dă, zi de zi, Germania. Este, probabil, cea mai importantă lecție pe care noi încă urmează să o învățăm.

Mizăm pe noul Guvern, că va pune în aplicare pe deplin Acordul de Asociere cu UE - prin cuvânt, faptă și spirit

ES Angela Ganninger, Ambasadoarea Germaniei în Republica Moldova

Germania este unul dintre statele care, în mod consecvent și deseori fără prea mult zgomot, a sprijinit Republica Moldova în demersul său de dezvoltare atât din punct de vedere economic, cât și din perspectivă politică. Despre relațiile moldo-germane de astăzi, dar și despre lecțiile pe care am putea să le însușim din experiența celei mai puternice țări din Uniunea Europeană am discutat cu ES Angela Ganninger, Ambasadoarea Germaniei în Republica Moldova.

■ **Exelență, înainte de toate, felicitări cu ocazia Zilei Naționale pe care ați celebrat-o recent și care semnifică și 29 de ani de la unificarea țării. Cât a reușit și cât nu a reușit, din punctul dumneavoastră de vedere, să realizeze Germania din așteptările cu care pornea la drum acum aproape trei decenii?**

■ Vă mulțumesc pentru felicitări. Așteptările legate de beneficiile reunificării Germaniei au fost enorme și s-au realizat foarte multe de atunci. Libertățile fundamentale - libertatea de exprimare, libertatea presei, libertatea de călătorie și altele, a căror lipsă oamenii au simțit-o în Republica Democrată Germană (RDG) - au devenit imediat disponibile. Sistemele de justiție și educație din „noile Land-uri” (fosta RDG) au fost reformate, iar infrastructura modernizată etc. Este adevărat și faptul că reunificarea Germaniei a adus o mare schimbare în viața multor oameni, mai ales din fosta RDG. Nu toată lumea a reușit să facă față schimbărilor la fel și nu toate visele și așteptările individuale s-au realizat.

■ **Zidul Berlinului a căzut de tot acum 30 de ani sau încă mai separă nemții?**

■ Zidul a căzut de tot acum 30 de ani. De atunci nu a mai existat niciun zid care să separe germanii, fizic sau altfel. Dar, cum spuneam, în special cei care s-au născut, au crescut și au avut o viață, o familie și un loc de muncă în Germania de Est înainte

de căderea Zidului, au cunoscut schimbări extraordinare care, în mod firesc, continuă să producă efecte până în zilele noastre.

■ **Care ar fi principala lecție învățată în acești ani? Și ce lecții am putea să preluăm noi de la nemți astfel încât, eventual, să nu vă repetăm greșelile?**

■ Întotdeauna a fost dificil să compari situații istorice distincte și să tragi învățăminte care să fie aplicabile într-un context diferit. Ceea ce a fost util în urmă cu 30 de ani ține de faptul că ne-am bazat politica externă pe respectarea dreptului internațional, ne-am îndeplinit obligațiile față de prietenii și vecinii noștri și am lucrat pentru a câștiga încrederea comunității internaționale.

Nimic nu se va schimba niciodată în bine, dacă nimeni nu va avea curajul să abordeze probleme majore

■ **Cum apreciați astăzi relațiile moldo-germane care, în ultimii patru-cinci ani, au traversat o perioadă de „îngheț”? Cine sau ce poate să le dezghețe? Recenta vizită a ministrului Afacerilor Externe și Integrării Europene la Berlin poate fi considerată drept un semnal al redresării dialogului?**

■ Nu aș numi ultimii patru-cinci ani o perioadă de îngheț. Germania a investit bani și energie în scopul îmbunătățirii condițiilor de viață ale multor moldoveni - fie în ceea ce privește aprovizionarea cu apă, eficiența energetică, sănătatea sau încurajarea investițiilor străine în Republica Moldova. Este, însă, adevărat că am trecut prin unele perioade politice dificile în ultimii ani. Mizăm pe noul Guvern, că va pune în aplicare pe deplin Acordul de Asociere cu UE - prin cuvânt, faptă și spirit. Și mai mizăm pe noul Guvern că va reforma sectorul justiției, care a fost susceptibil de influență politică. Fără nicio îndoială, vizitele recente ale Premierului Sandu și ale ministrului Afacerilor Externe și Integrării Europene Popescu la Berlin au dat relațiilor noastre bilaterale un impuls pozitiv.

■ **Care este situația în domeniul cooperării economice dintre cele două țări? Deși, dintotdeauna, Germania s-a numărat**

printre cei mai mari investitori în Republica Moldova, în percepția publică, numele rămân cam aceleași: Südzucker, Dräxlmaier, acum Kaufland. Mai e ceva ce ar trebui să știm?

■ Există și alți investitori, desigur. Iar unii dintre cei menționați au făcut recent investiții suplimentare. Guvernul german oferă, de asemenea, asistență pentru „dezvoltarea economică durabilă”. Unul dintre elementele pe care Germania le susține în acest context este „învățământul vocațional dual”, care combină pregătirea teoretică cu experiența practică la locul de muncă în companii. Acest concept este promovată, deoarece uneori există o nepotrivire a calificării forței de muncă cu necesitățile potențialilor angajatori, și pentru că există o penurie de lucrători calificați în anumite domenii din cauza migrației continue.

■ **Cum apreciați, în acest sens, reformele redemarate la Chișinău? În ce măsură accentul se pune acolo unde trebuie, cât trebuie și cum trebuie?**

■ Reformele fundamentale în Republica Moldova iau timp, la fel ca în orice altă parte a lumii. Ca orice guvern într-o situație similară, Guvernul de la Chișinău trebuie să facă alegeri și să stabilească prioritățile. Uneori se întâmplă lucruri neașteptate, care trebuie abordate și ele. Ține de responsabilitatea Guvernului și a Parlamentului să decidă unde, când și cum să facă reformele. Noi am aștepta ca actorii politici să țină cont de așteptările și interesele oamenilor din toată țara.

■ **Ce șanse au aceste reforme în condițiile unei alianțe de guvernare pe care multă lume nici astăzi nu o crede posibilă, funcțională și durabilă?**

■ Reformele sunt o provocare pentru multe guverne. Ceea ce știm din experiență este că implementarea unor reforme majore va dura. Știm, de asemenea, că nimic nu se va schimba niciodată în bine, dacă nimeni nu va avea curajul să abordeze probleme majore, chiar dacă nu există nicio garanție a succesului. Reformele sunt necesare și îi dorim guvernului tot succesul în eforturile sale.

Diversitatea ar putea fi un atu, dacă ar fi valorificată într-un mod înțelept

■ **În ce măsură sunteți mulțumită de evoluțiile în dosarul transnistrean, în care Berlinul a investit și logistic, și diplomatic, dar care încă pare să rămână o problemă internă, regională și chiar internațională?**

■ Dosarul transnistrean este unul complicat. Germania va continua să sprijine pașii care îmbunătățesc viața oamenilor de pe ambele maluri ale Nistrului. De asemenea, vom continua să susținem misiunea OSCE și mandatul acesteia.

■ **Sunteți la Chișinău de ceva mai mult de un an. Care sunt, din punctul dvs. de vedere, atu-urile Republicii Moldova și care punctele slabe?**

■ Acest lucru este greu de spus în câteva cuvinte. De multe ori simt că diversitatea - diferitele contexte, abilitățile lingvistice, perspectivele istorice etc. ale oamenilor din Republica Moldova - ar putea fi un atu, dacă toate acestea ar fi valorificate într-un mod înțelept, cum se întâmplă în cazul Elveției, bunăoară. Totuși, am înțeles că aceasta rămâne o problemă complicată și controversată.

■ **Ce proiecte planifică să dezvolte Ambasada Germaniei în viitor pentru a aprofunda cooperarea la nivel oficial, dar și de diplomație populară?**

■ Cu ocazia celei de-a 30-ea aniversări de la căderea Zidului Berlinului, vom prezenta o expoziție despre „Puterea emoțiilor. Germania 19/19” la Muzeul Național de Artă. Aceasta va fi deschisă publicului în perioada 29 octombrie - 17 noiembrie 2019. Cât despre anul viitor, încă lucrăm la unele dintre ideile noastre. Dar cu siguranță sperăm să sărbătorim Festivalul limbii germane cu cei implicați în predarea și în învățarea ei. Și bineînțeles că ne dorim să continuăm tradiția și să organizăm concertul de la Teatrul de Vara din Valea Morilor.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefârță

Editorial

Ce este Germania...

Oleg Serebrian,
politolog, scriitor,
Ambasador al Republicii
Moldova la Berlin

Este curios în ce măsură sfârșitul epocilor se asociază cu căderea anumitor repere „zidite”, ca și cum ar avea nevoie de o materializare pentru a intra în istorie și a fi înțelese de consumatorii acesteia. Sfârșitul erei absolutismului se asociază cu căderea Bastiliei, apusul epocii moderne - cu cea a Palatului de Iarnă. Încheierea ultimei conflagrații mondiale este identificată în istorie cu căderea Reichstagului, iar sfârșitul Războiului Rece - cu demolarea Zidului berlinez. Este, totodată, interesant și faptul că încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, precum și a Războiului Rece s-au produs la o foarte mică distanță una de alta - la doar câțiva metri, dacă e să fim mai exacti, în chiar centrul Berlinului, oraș care a jucat un rol crucial în istoria secolului XX.

Se fac treizeci de ani de la demolarea zidului ce separa Estul comunist de Vestul democratic. A crescut o generație care n-a cunoscut tensiunile Războiului Rece. Europa nu mai e divizată de ziduri de beton, deși urmele liniilor demarcatore mai sunt vizibile și azi - în piatră, dar și în mentalități. Și nu doar în Germania.

Reunificarea germană, un succes (încă) parțial

În aceste trei decenii, Germania a făcut un salt enorm. O țară cu 83 de milioane de locuitori, de departe cea mai mare putere demografică și economică a Europei, a doua putere financiară și tehnologică a lumii, a treia forță industrială și comercială mondială, a șaptea putere militară a planetei și care, în pofida conjuncturii internaționale complexe, sfidează prognozele pesimiste ce s-au făcut în legătură cu viitorul ei. Bineînțeles, sunt încă multe vocile care susțin că reunificarea celor două state germane este doar un succes parțial, că trilioanele de euro investite în noile landuri federale n-au adus prosperitatea așteptată, n-au produs un veritabil miracol economic și n-au șters diferențele dintre fostul Vest democratic și fostul Est comunist. Mai există încă și mulți nostalgici, care-și amintesc de faptul că vechea RDG era, în anii șaptezeci ai secolului trecut, a zecea putere industrială a lumii, cu un nivel de viață incomparabil mai ridicat decât în celelalte state comuniste și

chiar decât în multe state vest-europene. Sunt criticate dur și politicile de privatizare, care au condus la colapsul vechilor industrii din Est, la închiderea a sute de mari întreprinderi și la disponibilizarea a milioane de oameni. Aceste critici sunt însă doar parțial îndreptățite întrucât, în ciuda multor probleme și dificultăți, ritmul de dezvoltare a noilor landuri federale este de departe mai rapid decât cel al unor țări precum Cehia, Slovenia ori Ungaria, considerate campioane ale succesului în fostul bloc comunist.

Un interes firesc în regiune

Germania a jucat un rol important și în schimbările ce s-au produs în statele post-comuniste din Centrul și Sud-Estul continentului european, fiind cel mai mare investitor în economiile din respectivul spațiu și cel mai important partener comercial pentru majoritatea țărilor de aci. Nu face excepție, în acest sens, nici Republica Moldova. Interesul Germaniei pentru regiunea noastră este firesc, or, există prea multe vase comunicante, vizibile sau mai puțin deslușite, care o leagă de estul Europei - în plan economic, social și de securitate. Prin aceasta se explică și atenția cu care urmăresc partenerii noștri de la Berlin tot ceea ce se întâmplă în Republica Moldova, dar și în alte țări din apropiere.

Astfel, Germania a urmărit cu interes și înțelegere evoluția situației politice de la Chișinău în ultimele luni, având un rol deloc neglijabil în schimbările ce s-au produs recent la noi. Faptul că, la numai câteva zile de la investire, doamna Prim-ministru Maia Sandu a fost invitată de Cancelarul federal Angela Merkel să efectueze o vizită oficială la Berlin este și el foarte concludent.

Germania este și unul dintre principalii donatori externi ai Republicii Moldova, dar și cel mai important investitor străin în industria din țara noastră. Dovadă și prezența, pe piața moldovenească, a celor mai mari companii germane, cum ar fi Kärcher, Knauf, Südzucker, Sumitomo Electric Bordnetze, Dräxlmaier, la ale căror întreprinderi lucrează mii de concetățeni de-ai noștri. Și în sfera serviciilor avem câteva mari firme germane, cum ar fi Metro, Kaufland, Mabanaft. Astfel, în pofida conjuncturii regionale destul de defavorabile, cauzată de instabilitatea din Ucraina, interesul întreprinzătorilor germani pentru Republica Moldova rămâne unul înalt. Mulți sunt tentați de avantajele oferite de zonele economice libere de la noi,

de așezarea geografică a țării sau chiar de costul producției. Nu este de neglijat rolul Germaniei nici în negocierile pe dosarul transnistrean. În 2016, pe durata Președinției germane a OSCE, Berlinul a venit cu câteva inițiative concrete ce au stat la temelia acțiunilor întreprinse ulterior în procesul de reglementare. Putem spune că Președinția germană a OSCE din 2016 a fost una dintre cele mai dinamice și active pe dimensiunea transnistreană. Un rol deosebit în elaborarea și promovarea conceptului „pașilor mici” l-a avut actualul ambasador al RFG în România, dl Cord Meier-Klodt, pe atunci reprezentant special al Președinției germane a OSCE pentru dosarul transnistrean.

Trecut, prezent, viitor

De Germania ne leagă prezentul, dar și multe fire ale istoriei - poate chiar mai multe decât s-ar crede la prima vedere -, precum și multe relații interumane. Cei care au pus temelia primei capitale a Voievodatului Moldovei, Baia, au fost coloniștii germani invitați, în secolul XIII, de regii maghiari. Și în alte orașe medievale moldovenești prezența germană a fost foarte importantă, despre asta vorbindu-ne și toponimia unor localități precum Piatra Neamț ori Târgu Neamț.

La universități germane s-au format mulți reprezentanți ai elitelor intelectuale și politice moldovenești din secolul XIX. Modernizarea Principatului Moldovei în anii domniei lui Mihail Sturdza s-a făcut sub îndrumarea juristului german Christian Flechtenmacher, tatăl compozitorului Alexander Flechtenmacher, cel care a scris melodia pentru „Hora Unirii”. Și în Basarabia secolului XIX germanii au lăsat o amprentă adâncă, prin personalități precum Karl Schmidt, primarul Chișinăului sau Rudolf von Raaben, guvernatorul Basarabiei în anii 1899-1903. În Germania de azi locuiesc urmașii a 100 de mii de nemți basarabeni, care păstrează vie amintirea despre patria istorică a părinților lor, inclusiv prin menținerea Muzeului germanilor basarabeni din Ludwigsburg.

După 1989, zeci de mii de foști locuitori ai Republicii Moldova s-au stabilit cu traiul în Germania. Unii dintre aceștia, cum ar fi balerinii Dinu Tamazlăcaru și Alexei Orlenco de la Baletul de Stat din Berlin, sau profesorul Alexandru Mustea de la Universitatea din Bonn, duc faima țării noastre nu doar în Germania, dar și în întreaga lume, păstrând o relație strânsă cu țara de origine.

În definitiv, pentru popoarele din Centrul și Estul Europei, Germania a fost un model de urmat timp de mai multe veacuri. Noi, cei din Republica Moldova, nu suntem o excepție. Există o mare simpatie pentru Germania și poporul german în țara noastră, dar și o mare deschidere a Germaniei pentru noi. De-a lungul acestor trei decenii care s-au scurs de la căderea Zidului Berlinului am simțit întotdeauna sprijinul Germaniei, care a fost în multe perioade complicate din istoria noastră recentă cel mai hotărât aliat occidental pe care l-am avut.

Secretul este să nu deveniți excesiv de dependenți de numai o singură putere

Fritz Felgentreu, membru al Bundestagului, președinte al Forumului germano-moldav

Dr. Fritz Felgentreu este membru al Bundestagului din septembrie 2013, iar din ianuarie 2018 este purtătorul de cuvânt al Grupului parlamentar SPD pe politici de securitate și apărare. De asemenea, el este membru al Comitetului executiv al Asociației Germane Atlantice și, din noiembrie 2015, președinte al Forumului germano-moldav. Patru ani în care a reușit să cunoască nu doar din auzite Republica Moldova... Tocmai din această perspectivă l-am întrebat pe dr.

Felgentreu despre felul în care este văzută, azi, țara noastră la Berlin și cât de mari sunt șansele ca la Chișinău să se producă ruptura calitativă...

■ **Dle Felgentreu, după o perioadă de răceală aproape glacială, care a marcat relațiile moldo-germane în ultimii patru-cinci, asistăm la o reanimare și chiar un avânt al acestora. Cum vedeți dvs. dialogul moldo-german în prezent?**

■ Așa cum spuneți și dumneavoastră, există perspectiva unui nou început. În ultimii doi ani, politica, dar și societatea moldovenească păreau cimentate într-un mod care i-a descurajat pe prietenii țării din străinătate și i-au înstrăinat pe tineri, pe cei cu spirit critic și creativ. Acum vedem noi posibilități. ▶

Tranziția pașnică a puterii a ajutat la readucerea țării pe hartă

■ **Cum apreciați evoluțiile politice produse la Chișinău în ultimele trei-patru luni? Cât de puternice sunt - dacă sunt - în Europa ecourile față de ceea ce s-a numit „schimbarea pașnică” a Puterii în Republica Moldova?**

■ Unul dintre handicapurile Republicii Moldova a fost, dintotdeauna, faptul că, într-un fel, este o țară uitată a Europei. Tranziția pașnică a puterii a întărit respectul pentru democrația moldovenească și a ajutat la readucerea țării pe hartă pentru mulți și mai ales pentru cei interesați de Europa Centrală de Est. Toată lumea privește cu emoție la felul cum se dezvoltă lucrurile. Va ține noua majoritate? Va fi Guvernul suficient de puternic pentru a acționa în conformitate cu planurile și angajamentele sale? Aceste întrebări reverberază dincolo de granițele Republicii Moldova.

■ **Ce le-ați răspunde celor care, în continuare, se arată convinși că toată schimbarea s-a redus la un târg dintre trei mari puteri mondiale?**

■ Din punctul meu de vedere, competiția geopolitică dintre marile puteri nu doar creează dependențe noi, ci și deschide noi posibilități. La moment, există „spațiu pentru șoareci printre picioarele elefanților”. Dacă Guvernul va avea o strategie solidă, va putea găsi parteneri de dezvoltare. Aceasta poate fi o situație volatilă, dar de ce să nu profitați de ocazie? Secretul este să nu deveniți excesiv de dependenți de numai o singură putere.

■ **Unul dintre subiectele fierbinți pentru societate ține de politica externă a țării, mai exact, de mesajele diferite și chiar contradictorii promovate pe exterior, pe de o parte, de către reprezentanții proeuropeni ai Guvernului, iar, pe de altă parte, de Președintele pro-rus al statului. Cât de periculos este o asemenea ping-pong pentru Republica Moldova și ce soluții de „echilibrare” există într-un context regional care doar aparent este calm?**

■ Nu se pune problema „ori, ori”. Republica Moldova a fost întotdeauna la o răscruce între Est și Vest, ceea ce nu este, de fapt, o amplasare rea. De ce ar fi rău să fii pro-european și pro-rus în același timp, atâta timp cât ești pro-moldovean în suflet? Din punctul de vedere al Uniunii Europene, punerea în aplicare a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) ar trebui să stea la baza dezvoltării relației noastre. Dar acest lucru lasă mult loc pentru comercializare și păstrare a unor legături culturale valoroase cu marele vecin de la nord. Pe termen lung, cred că Republica Moldova poate valorifica patrimoniul său rusesc și capacitatea de a construi poduri chiar și fiind stat membru al UE, așa cum Bulgaria nu uită niciodată ceea ce îi datorează Rusiei. Însă, cel mai bun prim pas la moment este, probabil, să vă angajați plenar în implementarea ZLSAC, cu toate fațetele și prevederile sale. Iar pentru aceasta va fi nevoie la sigur de un efort imens.

O dezvoltare pozitivă în Ucraina ar putea servi drept inspirație pentru Chișinău

■ **Apropo de contextul regional, Ucraina, vecinul nostru din Est, pare să se confrunte cu o nouă criză politică, survenită ca urmare a acceptării, de către Președintele Zelensky, a așa-zisei formule Steinmeier. Deși a fost propusă ca soluție pentru criza din Donbas, o bună parte a clasei politice o consideră neacceptabilă, pe motiv că ar fi un „măr otrăvit” rusesc. Și la Chișinău ideea este privită cu scepticism, mai mulți analiști afirmând că de facto s-a început transnistriizarea Ucrainei. Dvs. ce credeți?**

■ Întrebarea este: ce poate face guvernul ucrainean pentru a depăși actualul impas? Răspunsul istoric pe care Germania l-a oferit într-o situație comparabilă a fost: acceptați realitățile, continuați să trăiți, găsiți soluții viabile în interesul oamenilor de pe ambele părți ale conflictului, dar nu compromiteți niciodată scopul de a avea o Germanie liberă și unită atunci când va vine momentul. Răbdarea strategică a dat rezultate în 1989, după 40 de ani de divizare. Dar aceasta este o perspectivă

„foarte” germană. Ucraina trebuie să-și găsească propria ei cale.

■ **În ce măsură eventuala implementare a acestei formule în Ucraina ar putea fi un semnal de încurajare pentru Tiraspol, în cererea unui statut special și a recunoașterii alegerilor pe care ei le organizează periodic?**

■ Dacă va funcționa în Ucraina, în circumstanțe mult mai complicate - ceea ce rămâne de văzut -, ceva asemănător poate funcționa cu siguranță și în cazul Republicii Moldova. O dezvoltare pozitivă în Ucraina ar putea servi drept inspirație pentru Chișinău. Dar, dacă nu, din experiența mea, urmărirea unei politici de îmbunătățiri pas-cu-pas care să faciliteze viața oamenilor este cel mai bună modalitate de atingere a progresului.

■ **Cum vedeți, în general, evoluțiile și soluțiile pe dosarul transnistrean, Berlinul depunând eforturi considerabile în procesul de reglementare...**

■ Optimismul meu inveterat și-a cam pierdut din elan de la cât de încet se mișcă lucrurile. Sperăm că noua majoritate, cu conexiunile sale (parțial) excelente cu Moscova, vor putea găsi soluții viabile, bazate pe încredere și bunăvoință acolo unde cea veche nu a putut. Aceasta rămâne de văzut. În tot cazul, chestiunea transnistreană nu ar trebui să stea în calea implementării ZLSAC.

■ **În noiembrie 2019 se fac 30 de ani de la căderea Zidului Berlinei, iar în 2020 Germania va marca a 30-ea aniversare de la reunificare. Care ar fi principala lecție învățată în acești ani? Și ce lecții am putea să preluăm noi de la nemți, astfel încât - eventual - să nu repetăm greșelile dvs.?**

- Germania nu ar trebui să aspire să devină directorul școlar al Europei. Am avut succes în abordarea prezentată mai sus în acest interviu. Încă mai cred în ea, mai ales că oamenii, familiile, au beneficiat de ea chiar și în deceniile fără progrese vizibile spre reunificare. Dar ar funcționa în același mod în Republica Moldova sau în Ucraina? Un străin nu poate decide sau răspunde la această întrebare.

■ **Vă mulțumim pentru interviu.**

Sorina Ștefăruță

Opinia expertului

Dificultatea de a-ți aminti - diferențele de evaluare

Dacă, în linii mari, faptul în sine al (necesității) reunificării Germaniei nu provoacă niciun fel de controverse în societatea germană, modul în care au evoluat ulterior lucrurile - în special, pentru partea estică a țării - rămâne un subiect de polemică și chiar de cercetare academică sau socială. Tema capătă actualitate mai ales acum, când Berlinul, volens-nolens, va trebui să facă o evaluare a celor trei decenii de când există o singură Germanie. Dar este, oare, ea „una singură” și în mintea cetățenilor ei? Unul dintre politicienii care încearcă să dea un răspuns la această întrebare este Markus Meckel.

Reverend protestant și co-fondator al Partidului Social-Democrat Est-German în 1989 (care a jucat un rol important în revoluția pașnică de acum 30 de ani); membru al Bundestagului din 1990 până în 2009, în 1990, dl Meckel ocupa funcția de ministru al Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane și a fost implicat în negocierile în format 2+4 privind unificarea germană. Despre acea perioadă și despre anii ce au urmat este capitolul intitulat „1989-1990: Sfârșitul Războiului Rece și provocările pentru Europa”, semnat de Markus Meckel pentru volumul „Ieșind din Războiul Rece, intrând într-o lume nouă”, coordonat de Daniel S. Hamilton și Kristina Spohr, și care va apărea în curând la Universitatea Johns Hopkins din Washington, SUA. O secvență din acest capitol vă propunem în continuare.

Markus Meckel

La treizeci de ani de la terminarea Războiului Rece și a revoltelor și revoluțiilor din Europa Centrală este semnificativ faptul că, la nivel internațional, unificarea Germaniei este considerată o importantă istorie de succes. Nu pot decât să împărtășesc această perspectivă: 1989-90 a oferit cele mai fericite clipe pentru germani! La 45 de ani după ce noi, germanii, adusesem atâtea teroare și groază în toată Europa, am avut ocazia să trăim în libertate și democrație, uniți din nou și cu acceptarea tuturor vecinilor noștri. Nici nu visasem vreodată că voi ajunge să trăiesc asemenea clipe! În același timp, în Germania, există discuții care se concentrează pe nemulțumirea față de modul în care a evoluat unificarea. În special, în estul Germaniei, sunt destul

de mulți cei ce au sentimentul că au fost „colonizați” de Vest și că aportul lor la unitatea germană rămâne subapreciat.

Desigur, când vine vorba de descrierea și de evaluarea evenimentelor de acum 30 de ani, diferențele sunt vizibile nu doar în Germania. Polonia și Ungaria, care au deschis calea libertății și democrației cu sloganul militant „Înapoi în Europa” și au fost întruchiparea transformărilor din anii 1990, sub guvernele lor actuale au devenit simboluri ale unui euroscepticism considerabil. Politica antiliberală și obiectivele naționaliste câștigă teren și răstoarnă politica europeană - și nu doar în aceste țări. În amintirea noastră, anii revoluționari 1988-1991 au devenit

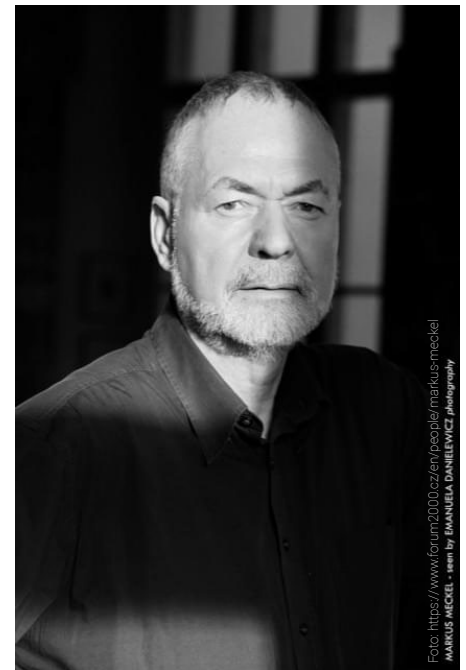

Foto: <https://www.forum2000.cz/en/people/markus-meckel>
MARKUS MECKEL - foto de EMANUELA DANIELWICZ photography

un teren de luptă pentru valori și puncte de vedere diferite.

Dacă, acum 30 de ani, politicile lui Gorbaciov au constituit o condiție esențială pentru schimbare, în Rusia de astăzi el este considerat, în mare parte, gromarul fostei marelui (imperiale). Potrivit actualului președinte rus, Vladimir Putin, „cea mai mare catastrofă a secolului XX” a fost dezintegrarea Uniunii Sovietice și nu, de exemplu, crimele lui Stalin sau războiul distructiv al lui Hitler. Dacă URSS a fost gata să acorde suveranitate deplină Germaniei unite în 1990, Rusia de azi nu acceptă suveranitatea națiunilor vecine. Anexarea Crimeii și războiul ascuns din estul Ucrainei sunt doar cele mai evidente exemple în acest sens.

Dreptul internațional și valorile comune, așa cum au fost sărbătorite în Carta de la Paris din 1990, sunt astăzi sub mare presiune. Există îngrijorări pentru un nou Război Rece. Prin urmare, are mult sens să facem o conexiune dintre tulburările din acele timpuri și o analiză a provocărilor actuale, care constau în aplicarea valorilor ce au fost afirmate și proclamate atunci. Situația devine și mai complicată prin faptul că, sub președintele Trump, la puterea în Statele Unite există, acum, o administrație care discreditează în mod similar aceste valori.

Calea spre unitatea germană ca proces de autodeterminare a Estului german

Chiar și după 30 de ani noi, germanii, suntem încă departe de a avea o viziune comună asupra procesului de unitate germană sau chiar de a înțelege diferitele perspective care l-au modelat. Evenimentele oficiale aniversare demonstrează acest lucru din nou și din nou.

Astfel, pentru majoritatea germanilor (de Vest), Helmut Kohl se asociază cu unitatea germană, ca și cum ar fi doar opera lui. Cu tot respectul pentru rolul său important, acesta fapt, pur și simplu, nu este corect. Pentru majoritatea germanilor, cele 15 luni din vara anului 1989 și până pe 3 octombrie 1990 au devenit un singur eveniment. Dar cred că pentru o înțelegere adecvată a acelor timpuri, este important să se facă distincție între trei perioade importante.

Prima a fost punctul culminant al crizei din vara anului 1989, amplificat de exodul est-german și deschiderea graniței dintre Ungaria și Austria; căderea dictaturii ca urmare a revoluției din toamna anului 1989; și căderea Zidului Berlinului. În această fază, acțiunea politică și conducerea noilor grupuri și organizații de opoziție, precum și presiunea puternică pe străzi și în piețe, au produs o dinamică simbiotică și care a măturat regimul de la putere.

A doua fază a avut loc între noiembrie 1989 și martie 1990. A fost momentul în care perspectiva alegerilor libere a devenit reală, când grupurile de opoziție s-au întâlnit cu guvernul lui Hans Modrow pentru a aborda preocupările populare și a deschide calea spre alegeri, creând presiunea ce a condus spre unitatea germană.

A treia fază ține de perioada martie-octombrie 1990, demarând cu alegerile libere în Republica Democrată Germană din 18 martie, decizia *Volkskammer-ului* ales (Parlamentul) ca RDG să adere la

Republica Federală Germania conform articolului 23 din Legea fundamentală a Republicii Federale și negocierilor interne și externe privind unificarea germană, care au condus ulterior la uniunea valutară de la 1 iulie și la tratatele de unificare și „2+4”.

Dictatura din RDG a fost dată jos din interior, nu din exterior

Aceste trei faze au avut un singur fir comun: calea către unitatea germană a fost determinată, înainte de toate, de acțiunile germanilor din Est. Dictatura din RDG a fost dată jos din interior, nu din exterior. Poporul est-german a luptat pentru alegeri libere, care au devenit un vot pentru unitate. Aderarea la Republica Federală a fost decisă de *Volkskammer*-rul ales în mod liber. Pe scurt, calea Germaniei de Est către libertate a condus direct la unitatea germană. Văzută din această perspectivă, unificarea germană a fost calea autodeterminată a est-germanilor, care au urmat acest drum cu capul ridicat.

Prin urmare, cred că nu este corect să vorbim despre o victorie a Vestului asupra Estului. Este chiar periculos să faci acest lucru. Cei care vorbesc astfel se referă probabil la victoria libertății și a democrației asupra dictaturii comuniste care a dominat în Europa de Est. Astfel, referindu-ne la aceasta ca la o victorie asupra Estului este greșit, pentru că oamenii care locuiesc acolo nu se simt învinși. În toată Europa Centrală și de Est, inclusiv în RDG, dictaturile au fost date jos de popoarele din Est, nu de puterile Occidentului. Înlăturarea barierelor ce separau poporul german de europenii din Est și Vest a fost o victorie a oamenilor care pledau pentru libertate și democrație în Europa Centrală și de Est.

Fără doar și poate, Occidentul a creat condiții de bază care au constituit o premisă importantă pentru această transformare: printre altele, modelul de succes și magnetic al Comunității Europene; libertatea și democrația; prosperitatea și acomodarea pașnică a diferitelor interese naționale; și poziția clară a NATO, care se baza simultan pe prevenire și dialog. Occidentul nu era

inactiv. De unul singur însă nu a putut da jos sistemul sovietic fără a pune în pericol pacea. Aceasta a fost problema. Când a avut loc suprimarea în 1953 în Germania de Est, oamenii s-au uitat la aceasta neputincioși - așa cum au făcut-o în Ungaria în 1956, în Germania de Est din nou în 1961, în Cehoslovacia în 1968 și în Polonia în 1981. Eliberarea de dictatură și victoria în cele din urmă au avut să vină chiar din aceste țări. Anume asta s-a întâmplat în 1989.

În acești ani, Republica Federală Germania nu a putut decât să reacționeze și să încerce să influențeze aceste dinamici prin facilitarea contactelor între persoane și influențarea actorilor Germaniei de Est. Căci cheia se afla în RDG. Când revoluția a avut loc în cele din urmă în Est, a fost apoi sarcina Vestului de a aduce nava unității germane în port fără mari șocuri, pentru că tocmai acest lucru nu au putut să-l facă cei din Germania de Est. Acest lucru a inclus asigurarea Acordului celor Patru Puteri privind unitatea prin discuții în cadrul negocierilor în format „2+4”, asigurarea că toate părțile Germaniei unite au fost incluse în CE și NATO și prin acorduri mai ample cu Uniunea Sovietică și alți vecini europeni. Iată aici recunosc contribuția specială a lui Helmut Kohl.

Caracterul complex al procesului decizional nu a fost încă cercetat în mod corespunzător și nici nu este prezent în conștiința publică. Cu toate acestea, o viziune diferențiată a acestei istorii este importantă, deoarece este asociată cu imaginea noastră de sine de azi.

Moștenirea

Am lansat inițial negocierile privind intenția unității germane pentru a insista asupra unei Germanii unificate care să nu fie pur și simplu o Republică Federală extinsă, în sensul unei „Germanii de Vest la o scară mai largă”, ci a unui stat comun nou, în care est-germanii să nu trebuiască să adopte tot ce exista în Germania de Vest. Unii reformatori din Occident împărtășeau și ei această speranță. Ei însă ne-au inundat cu propuneri de reformă pe care trebuia să le includem în negocieri,

chiar dacă ei singuri au eșuat în acest sens nu o singură dată. Nici măcar nu eram în stare să citim tot ce ne puneau pe masă! În final, nu am reușit. Unitatea germană a fost o achiziție, nu o fuziune. Acest lucru a condus la mari dezamăgiri.

Tratatul germano-german privind aspectele interne ale unificării a devenit un „tur de forță” al administrației Republicii Federale. A fost o încercare generoasă de a adapta relațiile sociale complet diferite din RDG la sistemul juridic federal german, astfel încât să provoace cât mai puține dureri în Est, dar și să nu facă schimbări decât dacă este absolut necesar. După cum a admis Wolfgang Schäuble, principalul negociator din Vest privind aspectele interne ale unificării, „îngrijorarea este acum unitatea și nu de a schimba ceva, cu această oportunitate, pentru Republica Federală”¹.

O consecință importantă a acestei abordări este sentimentul persistent în rândul unei mari părți a populației din Estul Germaniei că preocupările și contribuțiile lor pur și simplu nu au fost luate în serios. Și implementarea unificării a fost problematică. În ciuda transferurilor economice masive, în multe privințe *Landurile* din Est reprezintă *Mezzogiorno* Germaniei - o regiune în care perspectivele

1 Wolfgang Schäuble, *Der Vertrag: Wie ich über die deutsche Einheit verhandelte* (Munich: Deutsche Verlags-Anstalt, 1991), p. 156.

economice slabe sunt agravate de migrația în arară. După 30 de ani, est-germanii consideră că aportul lor nu este recunoscut pe deplin. Ei încă urmează să ajungă în Germania unificată.

Timp de câțiva ani, partidul comunist reconstituit, PDS, a cules beneficii politice din această deziluzie. Astăzi, votul de protest se va îndrepta către partidul de dreapta *Alternative für Deutschland* (AfD). Diversele coaliții mari ale Germaniei nu au reușit să dedice atenția necesară problemelor din Estul țării. Chiar dacă cancelarul Angela Merkel și fostul președinte Joachim Gauck sunt ambii din Germania de Est, ei nu au acționat în numele identității lor speciale.

Astăzi nimeni nu neagă că s-au făcut greșeli. În ce măsură la acea vreme alternativele ar fi putut oferi o abordare mai bună a problemelor rămâne, totuși, o chestiune evaluată foarte diferit în prezent.

Un exemplu important, care încă mai cred și astăzi că a fost o mare greșală, au fost deciziile luate cu privire la Constituție. Chiar și în Comisia privind elaborarea Constituției, și în *Volkskammer* au existat controverse considerabile în legătură cu natura Constituției Germaniei unificate. Totuși, obiectivul comun era ca Germania unificată să se constituie cu o nouă Constituție bazată pe Legea fundamentală. SPD din Vest a susținut acest lucru în mod explicit. În martie 1990, într-o discuție

în *Der Spiegel* cu Wolfgang Schäuble, am menționat că, pentru noi, preocuparea nu era să schimbăm esențial Legea fundamentală, ci mai degrabă ca germanii împreună să vină cu o Constituție. Cred și astăzi că, chiar dacă ar fi fost o mișcare mai mult simbolică, aceasta ar fi consolidat identificarea germanilor de Est cu Germania unificată drept stat și efort comun. Dar și asta a fost respins. Ceea ce a rămas a fost Comisia privind elaborarea Constituției din 1991-1994, un proiect comun între *Bundestag* și *Bundesrat*, cele două case ale Parlamentului German, care a obținut rezultate slabe.

La treizeci de ani după Revoluția pașnică și unitatea germană, germanii din Est și cei din Vest se confruntă, fiecare, cu sarcina de a re-contextualiza istoria și experiențele lor individuale. Majoritatea oamenilor socializați în Occident considerau Estul ca o „zonă specială”, iar, în ochii lor, istoria Germaniei a avut loc în Occident. Acești oameni trec cu vederea faptul că o mare parte din istoria Germaniei a secolului XX a fost aceea a unei țări postbelice împărțite în două state diferite și nu poate fi înțeleasă dacă nu se examinează ambele jumătăți și relația lor intensă. Treizeci de ani mai târziu, germanii sunt poporul din Europa care se cunoaște cel mai puțin. O discuție națională se impune în mod urgent.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.